

I DALIS
RYTAS

NAMAS

Iš už gyvatvorės galvą iškiša kaimynas ir klausia, kas aš toks ir ką čia veikiu.

*

Prašom užėiti. Sėskitės. Nesinervinkit. Patikėkit, bijoti tikrai nėra ko. Paspausit signalizacijos mygtuką, ir jie prisistatys per trisdešimt sekundžių.

*

Kaimynas atsiprašo. Aiškinasi, girdi, po visų šių įvykių tiesiog natūralu, kad žmonės įtaresni, kai pamato nepažįstamąjį.

*

Aš irgi buvau iš anksto susidaręs vaizdą, kaip čia viskas atrodys. Na, žinot, kaip filmuose. Storo plieno grotos, kampe šlykštūs tualetai, dviaukštės lovos ir prigaravusios dušinės, kur stengiesi neišmesti muilo ant grindų. Maniau, reikės nuo ryto iki vakaro vaikščioti burnoj paslėpus skutimosi peiliuką, kad neužkluptų nepasiruošusio. Bet pats matot. Panašiau į

jaunimo nakvynės namus. Liaudis atsipūtusi. Tualetai švarūs. Yra net dirbtuvės, gali dirbti medžio darbus. Pasisekė man, kad čia pakliuvau.

*

Kaimynas mane kviečia kavos. Mudu kartu pakylame į žvyruotą kalniuką, jis uždaro kabineto duris ir virtuvėje užkaičia kavavirę. Tragedija, sako, purtydamas galvą. Tai, kas įvyko, – nesuvokiama tragedija.

*

Dar du mėnesiai ir trys dienos. Bet tai nieko baisaus. Nelabai imu į galvą. Man čia visai gerai. Okei, laikas ilgas. Bet drauge nereikia sukt smegenų, iš ko sumokėti nuomą. Tai kas domina? Ar pradėti nuo to, kaip susipažinau su Samueliu? Ilgos ar trumpos versijos norėsit? Rinkitės pats. Aš laiko neskaičiuoju.

*

Kaimynas padeda nedidelius baltus puodelius, ant lėkštelės padėlioja pirktinių perteptų sausainių. Ir klausia: „Tai su kuo dar kalbėjot?“ Kaimynystėj tiek visokių gandų sklando. Kai kurie sako, kad Samueliui buvo depresija ir kad jis viską ilgai planavo. Kiti – kad nelaimingas atsitikimas. Kai kurie viską verčia tai merginai, su kuria jis draugavo, pala, kuo ji ten vardu? Laida? Saida? A, taip, Laidė. Dar kiti tvirtina, kad viskas per tą dičkį Samuelio draugą, kur kalėjime. Kur už pinigų bet kam pasiryžęs.

*

Pirmą kartą su Samueliu mačiau du tūkstančiai devintųjų vasarį. Mudu su Hamza tvarkėm reikalus. Hamza nugirdo, kad kai kas Liljeholmene rengia privatų vakarėlį. Nuvažiavom abu, paskambinom į duris, atidariusi mergina nespėjo jų užtrenkti, nes Hamza akimirksniu kyštelėjo į tarpdurį koją ir pradėjo varyti savo stilium, suprantai, mes pažįstam tokį ir tokį, kuris pažįsta tą ir aną, na, o mes čia atvažiavom švęsti jos įkurtuvių. Galų gale mus įleido į vidų.

*

Kaimynas pripila puodelius, stumteli lėkštelę su sausainiais, sakydamas, kad Samuelį pažinojo menkai. O štai jo močiutę – visai kitas reikalas. Pragyvenus kaimynystėj daugiau kaip dvidešimt metų nori nenori imi pažinti. Susitikę prie pašto dėžučių visada pasilabindavom, pasiklausinėdavom kaip kas, orus aptardavom. Sykį ir ilgėliau pasišnekėjom, kuo gerai ir kuo blogai geoterminis šildymas namuose. Maloni moteriškė. Nuoširdi ir tiesi, užsispyrusi, stiprios valios. Tikrai gaila, kad viskas taip baigėsi.

*

Nusekiau Hamzai iš paskos į prabangų butą. Mudu traukėm iš kambario į kambarį, linkčiojom žmonėms, kurie, užuot sveikinęsi, nudelbdavo akis į parketą. Svaresčiau, ką mudu čia veikiam, nes vakarėlio dalyviai nepriminė liaudies, kurie prasidėtų su Hamza. Vaikinai su švarkais, panos persiavusios lengvais bateliais, šaldytuvas su skaitmeniniu ekranu ir ledo gaminimo funkcija. Maniau, mikliai apsisuksim, nes Hamzai

tereikėjo rasti vieną tokią personą ir padaryti, kas priklausu, o man pastovėti šalia. Kad būtų aišku, jog diskusijoms jau ne metas.

*

Kaimynas gurkšteli kavos, kilstelėjęs smakrą nuryja. Kada paskutinį kartą mačiau Samuelį? Tada, kai jis užėjo pasiimti automobilio. Prisimenu tarsi vakar. Buvo ketvirtadienio rytas, iš nakties palyta, bet jau aprimę. Sėdėjau štai čia ir klausiausi radijo, kai pamačiau, kad kažkas kiūtina palei pašto dėžutes. Atsistojau ir nuėjau prie lango, kad geriau matyčiau.

*

Svetainėje grojo muzika. Liaudis šoko mandagiai kaip manekenai vitrinose. Šypsenos it lego žmogeliukų. Bet tarp jų – Samuelis. Man pirmoji mintis – jam epilepsijos priepuolis. Jis tarsi vibravo į taktą su negarsiai grojančia muzika. Paskui priklausė ant kelių ir ėmė strakalioti kaip gitaristas. Tada krauti galvą į šonus, tarsi būtų bažnyčios varpas. Iki vidurnakčio dar buvo dvi valandos, bet Samuelis šoko taip, lyg skambėtų paskutinė-brūkšnelis-geriausia daina pasaulyje.

*

Kaimynas pakyla ir įsitaiso prie lango. Aš stovėjau čia. Kaip tik čia. Buvo be dvidešimt devynios. Žiūrėjau į pašto dėžutes apačioje. Rankoje laikiau telefoną. Turėjau specialų numerį, kuriuo reikia skambinti pasirodžius nepažįstamam asmeniui. Bet greit pamačiau, kad tai Samuelis. Jis kopė į kalniuką su vietiniu laikraščiu ir keliais reklaminiiais lankstinukais

rankoje. Po neužsagstyto paltu vilkėjo švarką ir marškinius. Ėjo lėtai, nuleidęs galvą.

*

Hamza žingsniavo toliau. Aš neatsilikau. Susiradom reikiama žmogų, trumpai šnektelėjom, banknotai perėjo iš rankų į rankas, viskas pavyko greitai ir sklandžiai. Kai užbaigėm reikalą, Hamza užsimanė numalšinti troškulį. Pasukom į virtuvę. Hamza įsipylė du kokteilius, man įpylė vieną. Susivertęs pirmą stiklą nusipurtė kaip komikso herojus. Paskui mudu stovėjome tylėdami. Niekas su mumis nekalbėjo. Mes irgi nieko nekalbinom. Vakarėlio šeimininkė vis užmesdavo akį į virtuvę, kad ko nenušvilptume.

*

Kaimynas rodo kumpu smiliumi. Matot antai tą beržą? Jis prie jo stabtelėjo. Pažvelgė aukštyn į nudegusias medžių lajas ir gaisro nuniokotą namą. Prisimenu, pamaniau, kad jis anksčiau nebūdavo toks išblyškęs. Tada jis kilstelėjo ranką ir nesmarkiai pliaukštelėjo sau per žandą, tarsi norėdamas save pažadinti, o gal paguosti.

*

Po kelių minučių virtuvėje pasirodė Samuelis ir mergina su pūkuotais ūsiukais. Samueliui ant marškinėlių ryškėjo prakaito ratilai. Mergina vilkėjo raudonu pledu be iškarpų rankoms ir tauškė apie vakaro planus, „Reisene“ bus klubas ir dar toks didžėjus užrašė juos į „Varlę“, o dar kažkokia „kekšė Kara“ rengia vakarėlį Midsomarkransene. Samuelis linkčiodamas

pylėsi gėrimo. Pagalvojau, kad jis raumeningas kaip šaudymo lankas. Hamza nučiuožė į tualetą. Aš likau stypsooti. Pribreado reikalas ką nors pasakyti. Pavyzdžiui, ištiesus ranką prisistatyti vardu – kaip įprasta vakarėliuose. „Kaip šiaip?“ – būčiau galėjęs paklausti. „Kas gero?“ arba „Iš kur pažįstami su šeimininke?“ – „Kas tas didžėjus, kuris gros „Reisenė“?“ – „Jei tiksliau, koks „kekšės Karos“ adresas“? Bet tylėjau. Tik stovėjau ir galvojau, kad reikėtų ką nors pasakyti. Dalykas tas, kad tada dar nebuvo taip pratęs girdėti savo balso kaip dabar.

*

Kaimynas vėl prisėda ir įsipila dar kavos. Paskui praėjo gal kokios penkiolika minučių. Išeidamas iš namo Samuelis nešėsi tokį prikimštą plastmasinį maišelį, kad atrodė, jog nuplyš rankenos. Maišelį jis padėjo ant užpakalinės sėdynės ir jau norėjo sėstis prie vairo, bet pamatė mane ir kilstelėjęs ranką pamojavo.

*

Samuelio draugė nuėjo parūkyti. Samuelis ėmė traukyti virtuvės stalčius.

– Tu nežinai, kur čia peiliai sudėti? – paklausė jis manęs.

Bedžiau pirštu į peilių stovą.

– Ačiū.

Samuelis iš vaisių dubens pasiėmė arbūzą, perpjovė per pusę ir paklausė, gal noriu gabalėlio. Linktelėjau. Paskui jis apsuko ratą virtuvėje ir apdalijo arbūzu visus pageidaujancius.

– Be smarvės vakarėlis, – pasakė grįžęs.

Linktelėjau.

– Varysit paskui kur toliau?

Gūžtelėjau pečiais.

– Nori išbandyt vieną jėgišką daiktą? Va – grūsk ranką.

Samuelis atkišo arbūzo pusę. Pamaniau, kad jam ne visi namie.

– Aš visai rimtai, grūsk.

– Kam? – paklausiau.

– Tu tai visada prisiminsi.

Ir pats nežinodamas kodėl, ištiesiau ranką ir įkišau į arbūzą.

– Na kaip? Keista, ne? Faina? Dabar aš.

Nieko nepajutau. Šlapia. Šiugžda ir traška. Ištraukiau ranką iš arbūzo, Samuelis įkišo savąją. Aplinkiniai spangino į mus, tarsi būtume primyžę į kriauklę. Bet Samuelis tik šypsojosi ir klausinėjo, gal ir jie norėtų pamėginti.

– Paskui gailėsitės, – kartojo jis, kai jie purtė galvas.

*

Kaimynas atsidūsta. Jis stovėjo antai ten. Šalia savo močiutės opelio. Iškėlęs ranką pasisveikinti. Ir aš jau buvau bemojuojąs. Paskui pamačiau suodžių pilną sodą, nuolaužas to, kas kitados buvo jo močiutės palėpė, juodus ugnies pėdsakus ant savo garažo stogo. Prisiminiau, kaip blogai viskas galėjo baigtis, jei palėpė būtų buvusi kitoje pusėje. Ir nusukau akis. Bet nesitikėjau, kad bus taip sunku. Teko va taip padaryti, kad ranka pati nepamojuotų (kaire ranka jėga nuleidžia dešinę ranką). Kai kurie dalykai tokie įprasti, kad neįmanoma atsišpirti. Kartoji juos visą gyvenimą ir jie tiesiog į kraują įauga. Kaip lytinis instinktas.

*

Samuelis nusišluostė ranką ir prisistatė. Nežinojau, kurį vardą pasakyti, nes kai tvarkydavau reikalus su Hamza, niekada nesakydavau tikrojo. Kartą pasivadinau „Jeronimu“. Kitą sykį – „Travolta“. Sykį, kai įsmukom į privatų vakarėlį Jakobsberge, ieškodami tokių seserų dvynių, pasiskolinusių pinigų savo kirpyklai gelbėti, pasivadinau „Timba Limba“. Galėdavau sakyti, kas ant seilės užėina, nes kai tokia išvaizda, niekas nediris ginčytis, kad tavo vardas nėra tikras. Bet kai prisistatė Samuelis, ištariau tikrąjį savo vardą. Ir pasiruošiau atremti papildomus klausimus. „Kaip kaip? Vamdadas? Vanbabas? Van Damas? Ai, Vandadas. Iš kur čia toks vardas? Ką jis reiškia? Iš kur tavo tėvai? Ar jie čia atvyko ieškoti politinio prieglobsčio? Ar tu gimęs čia? Ar tu grynas, ar maišytas? Ar jautiesi kaip švedas? Kiek švedas tu jautiesi? O kiaulieną valgai? Tarp kitko, jautiesi kaip švedas? O jums įmanoma grįžti į savo šalį? Esi ten buvęs kada? Koks jausmas, kai grįžti į savo šalį? Tai gal tu būdamas čia jautiesi kaip užsienietis, o sugrįžęs atgal kaip švedas?“ Pamatę, kad nenoriu kalbėti apie kilmę, imdavo klausinėti apie treniruotes, ar man patinka baltyminiai gėrimai arba ką aš manau apie mišriuosius kovos menus.

*

Kaimynas atstumia kavos puodelį, atsikrenkščia. Dabar, kai prisimenu, mąstau, kad galėjau ir pamojuoti. Koks gi skirtumas. Gal net jokio. Tik Samuelio diena būtų prasidėjusi maloniau. Išsukdamas į gatvę būtų buvęs gerėlesnės nuotaikos. Bet iš kur man reikėjo žinoti, kad matomės paskutinį kartą.

Samuelis buvo kitoks. Nė žodžiu neužsiminė apie kilmę ar sportą. Jis tik pasitikslino:

– Vandadas? Kaip šachas, kur kovėsi su Čingischanu? Galingai.

Paskui jis dešimt minučių postringavo apie mongolus. Nulis kablelis penki procento vyriškosios lyties Žemės gyventojų turi tą pačią DNR kaip Čingischanas. Ir tik todėl, kad jis pamylėjo-brūkšnelis-išprievertavo tokią galybę panų. Čingischano karalystė buvo didžiausia per visą pasaulio istoriją, o mongolai išžudė maždaug keturiasdešimt milijonų žmonių. Mongolai bausdavo šykštuolius bojarinus ir tol pildavo šviežiai išlydytą, iki raudonumo įkaitintą auksą į jų kūno ertmes, kol kūnas pasidarydavo kaip gruzdintas. Aš nesupratau, kam šitas perkaręs žmogus kalbasi su manimi apie mongolus, nesupratau, kam klausausi. Tiesiog tai, kaip vyko mūsų pokalbis, labai skyrėsi nuo visų kitų pokalbių. Mudu nė karto nepaminėjome darbo, adresų ar kilmės. Šnekėjomės tik apie mongolų ginklus, jų karinę strategiją, ištikimybę, jų arklius. Ta prasme. Daugiausia kalbėjo Samuelis, aš tik klausiausi. Bet kai vakarėlio šeimininkė, įėjusi į virtuvę, pamatė mus įsitraukusius į bomba kokį stiprų pokalbį, ji pažvelgė į mane kitaip, ir man tas jos žvilgsnis patiko.

– Iš kur taip viską žinai? – paklausiau ir pamaniau, kad jis dirba istorijos mokytoju.

– Nežinau, – nusišypsojo Samuelis. – Jaučiu, čia iš kokio kompiuterinio žaidimo. Mano atmintis žiauriai keista. Kai kas tiesiog įstringa.

– Nors daugiausia išgaruoja be pėdsakų, – įsiterpė raudonu pledu vilkinti jo draugė, grįžusi iš balkono dūmų debesyje.

*

Kaimynas nubraukia keletą trupinėlių nuo klijuotės ir sako, kad pats jis visai ne toks kaip kiti kvartalo gyventojai. Aš neturiu išankstinio nusistatymo prieš žmones iš kitų šalių. Niekada nesupratau, kokia prasmė skirtingas kultūras laikyti izoliuotas tarpusavyje. Labai mėgstu keliauti. Nuo tada, kai išėjau į pensiją, šaltąjį pusmetį visada praleidžiu užsienyje. Indiškas maistas man labai skanu. O paskui dar yra toks vyrukas, jis dirba žuvų skyriuj „Konsume“, tai jis iš Etiopijos ir labai malonus. Ir kas čia tokio, kad į Samuelio močiutės namą kraustėsi nauji gyventojai. Man nei šilta, nei šalta, kad kai kurios tos moterys dangstėsi čadra. Kas man nepatiko, kad keptavosi valgyt terasoje ir mesdavo šiukšles į mano konteinerį. Bet tai neturi nieko bendra su jų kilme.

*

Kai grįžo Hamza, nuotaika virtuvėje persimainė. Svečiai prisispaudė gėrimų taures prie savęs.

– Pasiruošęs? – paklausiau

– O žydri miške dulkinasi? – atsiliepė Hamza.

– Kodėl žydri dulkinasi miške? – paklausė Samuelis.

– Tai čia bliam tik toks priežodis, – pareiškė Hamza. – Eik kokią knygą gal paskaitysi, nebereiks savo neišmanymo afišuot.

Mudu su Hamza išmynėm. Atkreipiau dėmesį į jo ūpą. Jam kažkas darėsi. Vakarą, matyt, užtruks. Ir buvau teisus.

Vakarui baigiantis įvyko šis bei tas, apie ką smulkiau čia negaliu, bet aš buvau ir likau jo užnugaris, aš jo neišdaviau, buvau sakęs, kad būsiu su juo iki galo, ir buvau, užsistojau jį ištikimas kaip mongolas. Tik pakeliui namo pasižadėjau mažinti apsakas ir pabandyti susirasti kitą būdą susimokėti už nuomą.

*

Kaimynas paspaudžia ranką ir palinki man sėkmės mėginant atkurti paskutinę Samuelio dieną. Jei norit mano patarimo, tai reikia viską kuo paprasčiau. Tiesiog atpasakoti, kas atsitiko – nuo pradžios iki galo. Esu skaitęs ištraukų iš kitų jūsų knygų, ir man toks įspūdis, kad jūs ten be reikalo pats viską apsisunkinot.